

2.1.Introducció

Al llarg del període que avarca dels segles XIII al segle XVII Barcelona es configura urbanísticament com una de les principals ciutats de la Mediterrània, tant des de la projecció política com econòmica.

Al llarg del segle XIII una nova muralla, sota el regnat de Jaume I, encercla la ciutat, agrupant en el seu interior els nuclis urbans – viles noves- i religiosos de la zona de llevant sorgits en l'etapa anterior. El dinamisme d'aquesta zona venia donat per la concentració demogràfica, econòmica i institucional. Jaume I va dotar la ciutat de noves formes d'organització política amb la creació de noves institucions, com el Consell de Cent de Barcelona, on el poder d'una classe burgesa comercial es manifesta i fa de Barcelona cap de la confederació catalano-aragonesa amb un destacat paper a la Mediterrània.

Durant els segles XIV i XV el creixement de la ciutat fa que el rei Pere III construeixi una nova muralla que conformi un nou barri, el del Raval, que havia d'acollir el creixement demogràfic i econòmic de la ciutat. La muralla es va construir però les diferents epidèmies, sobretot de pesta bubònica o pesta negra, que va patir Europa i principalment la zona de la Mediterrània al llarg d'aquests segles va fer que l'espai del Raval fos ocupat principalment per institucions assistencials- Hospital de la Santa Creu -i religioses com els nombrosos convents que s'hi van instal·lar. En aquest període s'institueix la Diputació del General o Generalitat, màxim òrgan de govern del Principat de Catalunya. Barcelona serà la seu d'aquesta institució que es localitza al carrer de Sant Honorat, on es troba el primer edifici d'aquesta institució.

L'evolució de la ciutat al llarg dels dos segles següents- XVI i XVII- va passar per diferents etapes, una de atonia que correspon a gran part del segle XVI, i una altre de redreçament al llarg del segle XVII. En aquest període, tot i que l'estructura urbana medieval resta sense modificacions, es construeixen nombrosos convents, com el dels jesuïtes, seus gremials, etc. Es reforma el front marítim amb una muralla de mar i s'inicia un nou port. La muralla medieval es fortifica en funció dels canvis produïts en els nous sistemes defensius.

Tres espais urbans actual reflecteixen molt bé els trets característics d'aquest llarg període: el que trobem a l'entorn de la

places de la Catedral i de Sant Jaume, representatiu dels diferents poders polítics i religiosos; la zona de la Ribera al voltant de l'església de Santa Maria del Mar, representativa de la naixent ciutat burgesa i mercantil, i l'ocupació de l'espai del Raval que mostra la concentració dels espais sanitaris i assistencials a la ciutat.

Imatge: Foto Coberta Arquitectura i Medicina a Barcelona. Peu de foto amb el mateix text.

ARQUITECTURA I MEDICINA A BARCELONA. 2. La primera concentració hospitalària

2.3 Recorreguts per la Barcelona dels segles XIII al XVII
--

Sobre un plànol actual localitzar els següents punts:

1.El centre de poder. Consolidació de les institucions.

- a. Palau Reial Major
Plaça del Rei, 7-9.

Aquest palau va ser inicialment la residència dels comtes de Barcelona i reis de la corona d'Aragó. Al llarg dels segles el palau ha estat objecte de nombroses obres d'ampliació i modificació i per això es un conjunt on es poden apreciar elements de diversos estils, però sobretot romànics i gòtics. D'aquest estil es la Cambra Major o Saló del Tinell, la capella de Santa Àgata. Durant el segle XVI va ser seu de la Inquisició, l'escut de la qual es pot veure a la façana del carrer dels Comtes.

- b. Casa de la Ciutat. Consell de Cent
Plaça Sant Jaume/ Ciutat 2.

La Casa de la Ciutat era la seu de l'organisme de govern de Barcelona: el Consell de Cent, integrat per una assemblea de cent homes, tots ells reconeguts com a "ciutadans honrats". El Consell de Cent actuava amb plena autonomia dins la corona d'Aragó, gràcies als privilegis reials concedits a la ciutat pel rei Jaume I. El Saló de Cent

La façana gòtica del carrer de la Ciutat i el Saló de Cent, on es reunia el Consell de Cent, són dues mostres del millor gòtic civil català.

- c. Palau de la Generalitat
Plaça Sant Jaume, 4/ c.del Bisbe

El Palau de la Generalitat de Catalunya, seu del govern de Catalunya des de 1403, va ampliar les dependències originàries del carrer de Sant Honorat amb edificis d'estil gòtic i renaixentista. La façana del carrer del Bisbe és un dels conjunts escultòrics gòtics més bells del segle XV, on destaca un medalló esculpit

amb la imatge de Sant Jordi, patró de Catalunya, imatge que es repeteix a la façana renaixentista del segle XVI de la plaça de Sant Jaume.

En ser suprimida la Generalitat el 1718 l'edifici va passar a ser seu de l'Audiència.

El dia de Sant Jordi el Palau és obert al públic general.

d. Catedral i Pia Almoina

Pla de la Seu, 3/C.Comtes, 1

La catedral gòtica es va començar a construir a final del segle XIII sobre l'antiga catedral romànica. Va ser una obra de llarga durada ja que el segle XV encara es treballava en el claustre i no es va acabar fins a final del segle XIX. De l'exterior estant es poden apreciar els trets de l'arquitectura gòtica catalana, on predomina la simplicitat i l'horitzontalitat, els panys dels murs llisos, només amb els calats de les obertures dels finestrals, les gàrgoles, els prismes dels contraforts i les portades, com la de la Pietat, al carrer del mateix nom.

A tocar de la Catedral- plaça de la Seu, 2- hi ha la Pía Almoina, edifici gòtic de caire assistencial del segle XV que donava de menjar als pobres. Aquesta institució, vinculada al concepte de caritat, es creu que té els seus orígens al segle XI. Actualment acull el Museu Diocesà de Barcelona.

e. Palau del Lloctinent

C. Comtes 2-4/Pl Rei 4-6

Aquest palau va ser construït el segle XVI per allotjar el lloctinent general o virrei, nova figura representativa del poder reial sorgida sota la monarquia dels Àustries, quan el rei ja no residia a Catalunya. És un edifici d'estil renaixentista de gran austeritat.

f. Confraria i gremi dels sabaters.

(Museu del Calçat)

Plaça Sant Felip Neri, 5

A partir del període medieval i fins el segle XVIII els individus d'una mateixa professió s'agrupaven en un organisme professional, el gremi, on sota l'advocació d'un sant patró, els seus membres guardaven els arxius dels seus privilegis i normes, celebraven les reunions i podien tenir una capella dedicada al patró. A aquesta plaça es troben dos edificis gremials del segle XVI, els dels sabaters, el major que existia a Barcelona, sota el patronatge de Sant Marc representat per un lleó, i el dels calderers. El primer és la seu del Museu del Calçat, mentre que el

segon allotja un centre escolar. Ambdós són exemple d'arquitectura renaixentista.

L'edifici on està instal·lat el Museu del Calçat és el mateix on tenia la seva seu la Confraria i Gremi, bastit l'any 1565 en el carrer Corríbia. Aquest carrer patí terriblement dels bombardeigs de la guerra civil (1936-1939). L'Ajuntament de Barcelona, aprofità l'estrall esdevingut per obrir l'any 1943 l'actual Avinguda de la Catedral.

Tant aquesta casa gremial com la dels calderers, que varen resistir l'impacte, van ser desmuntades i reconstruïdes uns anys després a aquesta plaça.

2. Els espais emergents: el barri de Ribera

a. Santa Maria del Mar

Plaça de Santa Maria, 11

Passeig del Born, 1-3

A la plaça de Santa Maria del Mar s'obre la façana de l'església del mateix nom- dedicada a santa Maria, patrona dels comerciants i naviliers- una de les més belles i harmòniques del gòtic català. Construïda en un temps rècord per la seva època – de 1329 a 1383- en el barri més ric i poblat de la ciutat, va tenir el suport humà i econòmic, la cooperació, de tots els habitants del barri, des de mercaders i artesans fins als macips o bastaixos de ribera. Les proporcions, l'estructuració d'espais i volums, el predomini de l'horitzontalitat a l'exterior i la verticalitat al interior i l'austeritat en l'ornamentació són els trets més característics del gòtic català.

És una església molt vinculada a les activitats marítimes i a la vida gremial, com es pot observar en els enterraments o vasos que es troben al terra de les naus.

A la plaça, al davant mateix de l'església hi ha una font gòtica construïda el segle XV amb els escuts de la corona i de la ciutat.

L'actual fossar de les Moreres era el cementiri de l'església.

b. Carrer Montcada

Aquest carrer arrenca de la capella Marcús i arriba fins el passeig del Born. Durant el segle XIV hi van ser construïdes grans residències senyoriales fins a convertir-lo en el carrer senyorial de l'època i al mateix temps en un gran centre comercial. Al llarg dels segles XV, XVI i XVII aquest paper es va consolidar. Els casals o palaus del segle XIV responien a un tipus d'arquitectura gòtica civil catalana característica: a la façana, amb porta amb arc de mig punt i grans dovelles, finestres triforades, i a dalt una galeria oberta o solana. Al interior després del vestíbul d'ingrés, es troba

un gran pati a cel obert d' on arranca una escala que porta al pis principal, on residia el propietari.
Actualment la major part d'aquests palaus acullen museus i centres culturals.

c. Carrers gremials

Carrer Argenteria/Plaça Santa Maria

El carrer e l' Argenteria és un exemple de carrer gremial, on artesans d'un mateix ofici, que donava lloc al nom del carrer, s'hi establien. A l'antic camí del mar, s'hi establien forjadors d'espases, de llances i dagueries i també argenters. Els primers ocupaven la part més pròxima al mar i per això va ser nomenat carrer Espaseria, nom que perdura encara. Els argenters s'establien entre l' actual plaça de l' Àngel i l'església de Santa Maria i per això va ser nomenat definitivament carrer de l' Argenteria. Els carrers del barri de la Ribera porten el nom de nombrosos oficis que tenien allí el seu emplaçament.

d. La Llotja

Pla de Palau, 22

Important centre de contractacions comercials i seu del Consolat del Mar, la Llotja de Barcelona es una de les mostres més representatives de l' arquitectura gòtica catalana de caire civil públics. En un primer moment, de 1352 a 1357, la Llotja de Barcelona no era més que un senzill porxo al costat de la platja. El 1430 (?), el rei Pere III decidí construir un edifici clos, que resistís les investides del mar. Al segle XV, l' hi afegí un porxo per a Duana pel costat del mar, damunt del qual es construí un pis per a local del Consolat de Mar. D'aquesta llotja gòtica ha arribat als nostres dies el Saló de Contractacions i el Saló dels Cònsols, un dels conjunts més importants d' arquitectura gòtica medieval en doble planta de la Mediterrània.. Actualment es la seu de la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona.

3. La concentració assistencial al Raval

a. Hospital de la Santa Creu (fitxa propia)

Hospital 56

b. Casa de Convalescència (fitxa propia)

c. Casa de Misericòrdia

Carrers Elisabets/Ramalleres

La Casa de Misericòrdia es un bon exemple del serveis assistencials per atendre infants orfes des de final del segle XVI

fins la dècada de 1970, any en que va deixar de ser hospici. Actualment alguns dels elements del conjunt resten ocupats per serveis escolars i centres de recerca (CIDOB).

Va ser fundada per Diego Perez de Valdivia l'any 1583 sota els auspicis del Consell Municipal. Es un edifici aixecat el segle XVII, de notables dimensions, organitzat a l'entorn de dos patis, un d'ell conegut com el dels Tarongers, on s'obren les diferents dependències i l'església reconstruïda el segle XIX. S'hi pot accedir pel carrer Elisabets on hi ha un portal amb l'escut de la ciutat i la data de construcció (1613). Una de les capelles del conjunt, al mateix carrer, s'utilitza com a llibreria.

d. Església de Betlem

Rambla dels Estudis, 107/carrer del Carme, 2

Al llarg del segle XVI la Rambla va experimentar un canvi en la seva configuració. Els horts i les tanques dels convents, lligats a nous ordes religiosos, van configurar un nou paisatge avui desaparegut. L'església de Betlem resta com a testimoni d'aquest paisatge. Els jesuïtes van construir a les Rambles el convent de Betlem l'any 1553 amb una església primitiva que ocupava part de l'actual, edificada al segle XVII en estil barroc. Els jesuïtes també van gestionar el col·legi de Cordelles, edificat al costat del convent, fins el 1767. Aquesta institució es va encarregar de la formació dels fills de les classes privilegiades de Catalunya com a centre d'ensenyança superior.

Prop de l'església de Betlem hi ha el mercat de Sant Josep o de la Boqueria., que ocupa l'espai de l'antic convent de Sant Josep dels carmelites descalços.

Barcelona, un centre urbà de la Mediterrània

Presentació

DOCUMENT 1

1.2. Veure plànol del període i consultar la següent web:

La Barcelona Medieval a

http://www.ub.edu/contrataedium/bcn_medieval/grup_recerca4_web.swf

Activitat 1. Pautes de treball

L' anàlisi del plànol del període i la web sobre la Barcelona Medieval permet conèixer l'evolució de la ciutat i l' empremta del patrimoni en el nostre present.

La Barcelona del segle XIII i primera meitat del XIV .

- Quin espai ocupava la Barcelona de les muralles de Jaume I?
- A quins carrers actuals corresponen els límits de la muralla? Quantes portes tenia? Hi ha algun carrer que porti el nom d'una de les portes?.
- Quins edificis de l'etapa anterior encara es mantenen?
- Què queda actualment del convent de Santa Caterina? Quina funció té ara l'antic espai conventual?

La Barcelona dels segles XV i XVI

- A quins carrers actuals corresponen els límits de la muralla del Raval?
- Quina part de la ciutat estava més densament poblada?.
- Quins edificis civils del període es conserven actualment?
 - Queda alguna resta del convent de Santa Clara? N cas de resposta negativa, per què va ser enderrocat?.
 - El carrer de Jonqueres té a veure amb l'antic convent de Santa Maria de Jonqueres? On es poden trobar part de l'església i el claustre?

La Barcelona del segle XVII

- Observa el plànol de la Barcelona del segle XVII:
 - Quins canvis hi ha en el perfil de la costa?
 - Compara les muralles amb les medievals, quins elements nous apareixen?

- A la muntanya de Montjuic, què hi ha de nou? Quina funció tenia?

Document 2

Els documents notariais permeten apropar-nos a un patrimoni, com l'habitatge, que ha desaparegut o ha sofert transformacions profundes. Els documents següents mostren l'estructura, la funció i el mobiliari de dues cases tipus medievals, una de mercader i l'altre d'artesà.

INVENTARI DE CASES BARCELONINES DEL SEGLES XIV –XV

CASA 2

Propietat, fins l'any 1398, de Berenguer Ses.Deus, mercader. Després del seu fill Pericó fins al 1405.. Estava situada al carrer Dufort, és a dir a la Vilanova. Tenim dos inventaris de la mateixa casa fets amb els set anys de diferència que va sobreviure el fill al pare. La casa tenia:

Entrada amb un pou.

Botiga

Celler

Menjador, amb una taula plegadissa i una de rodona.

Cuina

Cambreta, contigua al menjador: prestador i llit

Cambra gran contigua al menjador: dormitori.

Cambra fora carrera, contigua al menjador: dormitori.

Cambra del terrat, fora carrera: galliner

Cambra que ix al terrat del dit alberc: és nova

Hi ha també dos porxos.

Aquesta casa tenia una planta baixa força gran, amb el celler i la botiga. Al primer pis, el menjador, la cuina i tres dormitoris; al segon pis, l'escriptori, dues cambres i el porxo. La botiga i l'escriptori no es degueren fer servir en la vida del fill, Jove encara, ja que no es tornaren a inventariar a la seva mort. A part d'haver canviat de lloc la pastera, que s'havia pujat al porxo del terrat, les coses continuaren gairebé al mateix lloc que en vida d'en Berenguer. A la casa hi havia llibres, objectes de plata i un oratori a la cambra principal. També s'inventarià amb les mobles una esclava russa.

Font: Vinyoles, M^a.Teresa: La vida quotidiana a Barcelona vers 1400. Barcelona Fundació Salvador Vives Casajuana, 1985. pag.63

CASA 7.

Propietat d'en Berenguer Abella, esmolet, situada al carrer de Sant Cugat, a la Vilanova, la documentem l'any 1388 en que la vídua i la filla en feren l'inventari, la casa estava composta de:

Un entrant que era l'obrador, el sostre sobre l'entranet.

Una cambra dalt sobre carrer.

La cuina.

El porxo sobre la cuina.

Una segona cambra dalt sobre carrer.

Veiem la casa no te menjador. Tota la planta baixa i una MENA d'entresol serien pel treball. Disposava de dues úniques cambres, ben insuficients ja que sabem que hi vivia el matrimoni, un esclau i una serventa. No hi consta cap llibre ni cap objecte de decoració.

Font: Vinyoles, M^a.Teresa: La vida quotidiana a Barcelona vers 1400. Barcelona Fundació Salvador Vives Casajuana, 1985. pag.65

Activitat 2. Pautes de treball.

- Quina funció tenia i te un notari?
- Abans de treballar els documents cerca el significat de : pastera, celler, esmolet, esclau, porxo.

La lectura atenta del document permet analitzar els dos tipus d'habitatge:

- Quines diferències es troben entre la casa 2 i la casa 7?
- Quina distribució i ús tenia cadascuna?
- Qui habitava? Quin tipus de servei domèstic hi havia?
- Tenien funció exclusivament residencial o també funció econòmica?
- En cas afirmatiu, quina funció econòmica tenien la 2 i la 7?
- Quins animals es troben?
- L'habitatge actual, té similituds amb el d'aquest període?
-

Document 3. L'abastament d'aigua potable

Entre els anys 1347 i 1356 es realitza el primer intent a gran escala per a procurar un abastament d'aigua potable d'acord amb la importància que la ciutat anava adquirint i que consistia en la conducció a Barcelona de les aigües de les mines i fonts de Collserola.

L'aigüa conduïda a la ciutat s'utilitza per a les fonts públiques i només en casos molt espacials se'n fan concessions, generalment a persones reials o de l'Església. Per exemple després de la portada d'aigües de Collserola, la reina Elionor demanà una concessió per al seu palau que li fou concedida.(...)

L'any 1351 la Ciutat adquireix els drets sobre la mina de Can Cortès per la quantitat de 90 lliures i tot seguit s'inicien les obres de conducció de les seves aigües a les fonts de la ciutat.

Les conduccions es construeixen mitjançant canonades de ceràmica enterrades, amb els corresponents espiralls i caixes de distribució.

Producte d'aquesta activitat fou l'aparició de les primeres fonts públiques . La de Sant Jaume fou inaugurada l'any 1356 i la de Santa Anna el 1357 que junt amb la de Fivaller (Plaça de Sant Just) de l'any 1367 i la de Santa Maria del

Mar del 1402 constitueixen el conjunt de les primeres fonts aparegudes als carrers de Ciutat Vella, les tres últimes de les quals han persistit fins els nostres dies. Aquí es curios constatar com la font de Sant Just, anomenada font d'en Fivaller, fou construïda adossada a la casa d'en Jaume Fivaller com a recompensa al fet que un dia, caçant per la serralada de Collserola, aquest cavaller descobrí una deu d'aigua que fou conduïda a la ciutat.(...)

Les Rambles representaren durant molt de temps una veritable frontera entre la ciutat i el raval i, encara que la muralla al segle XIV havia envoltat els barris occidentals, passaren uns tres-cents anys abans no s'inicià la dotació d'aigües a aquesta zona de la ciutat, excepció feta de la font del pati de l'Hospital de la Santa Creu, l'aigua d'ella qual procedia de la que era desviada abans d'entrar a la ciutat, al Portal de l'Angel, cap a Canaletes.

Així, poc a poc, anà creixent tot un sistema de distribució amb totes les instal·lacions subsidiàries com canonades, reposadors, espiralls, torres de nivell, fonts, etc. i a cura de la conservació d'aquest complex hi havia un encarregat o "Mestre de Fonts", del qual tenim notícies des del 1347 i sabem que cobraven per la seva comesa de la clerecia i dels jueus.

CONILLERA I VIVES, PERE : *descobrir el medi urbà.8. L'aigua de Montcada. L'abastament d'aigua de Barcelona. Mil anys d'història.* Barcelona. Ajuntament de Barcelona. Àrea de Salut Pública. 1984

Activitat 3. Pautes de treball

Document 4. Trets característics de l'estil arquitectònic del gòtic i del gòtic civil català.v

La consulta de les següents webs permet analitzar com era la planta, els elements de suport, les obertures, els sostres i les teulades dels edificis del període gòtic:

<http://www.bcn.cat/urbanisme/>

<http://www.ravalnet.org/patrimoni>

Activitat 4. Pautes de treball.

Després d'haver analitzat l'estructura dels components d'una edificació gòtica esbrina quins d'aquest element perduren a l'Hospital de la Santa Creu.

La realització de l'itinerari permet conèixer les característiques del gòtic civil i religiós català. Què el diferencia respecte al gòtic europeu?

Barcelona, un centre urbà de la Mediterrània

Presentació

DOCUMENT 1

1.2. Veure plànol del període i consultar la següent web:

La Barcelona Medieval a

http://www.ub.edu/contrataedium/bcn_medieval/grup_recerca4_web.swf

Activitat 1. Pautes de treball

L' anàlisi del plànol del període i la web sobre la Barcelona Medieval permet conèixer l'evolució de la ciutat i l' empremta del patrimoni en el nostre present.

La Barcelona del segle XIII i primera meitat del XIV .

- Quin espai ocupava la Barcelona de les muralles de Jaume I?
- A quins carrers actuals corresponen els límits de la muralla? Quantes portes tenia? Hi ha algun carrer que porti el nom d'una de les portes?.
- Quins edificis de l'etapa anterior encara es mantenen?
- Què queda actualment del convent de Santa Caterina? Quina funció té ara l'antic espai conventual?

La Barcelona dels segles XV i XVI

- A quins carrers actuals corresponen els límits de la muralla del Raval?
- Quina part de la ciutat estava més densament poblada?.
- Quins edificis civils del període es conserven actualment?
 - Queda alguna resta del convent de Santa Clara? En cas de resposta negativa, per què va ser enderrocat?.
 - El carrer de Jonqueres té a veure amb l'antic convent de Santa Maria de Jonqueres? On es poden trobar parts de l'església i el claustre?

La Barcelona del segle XVII

- Observa el plànol de la Barcelona del segle XVII:
 - Quins canvis hi ha en el perfil de la costa?

- Compara les muralles amb les medievals, quins elements nous apareixen?
- A la muntanya de Montjuic, què hi ha de nou? Quina funció tenia?

Document 2

Els documents notariais permeten apropar-nos a un patrimoni, com l'habitatge, que ha desaparegut o ha sofert transformacions profundes. Els documents següents mostren l'estructura, la funció i el mobiliari de dues cases tipus medievals, una de mercader i l'altre d'artesà.

INVENTARI DE CASES BARCELONINES DEL SEGLES XIV –XV

CASA 2

Propietat, fins l'any 1398, de Berenguer Ses.Deus, mercader. Després del seu fill Pericó fins al 1405.. Estava situada al carrer Dufort, és a dir a la Vilanova. Tenim dos inventaris de la mateixa casa fets amb els set anys de diferència que va sobreviure el fill al pare. La casa tenia:

Entrada amb un pou.

Botiga

Celler

Menjador, amb una taula plegadissa i una de rodona.

Cuina

Cambreta, contigua al menjador: prestador i llit

Cambra gran contigua al menjador: dormitori.

Cambra fora carrera, contigua al menjador: dormitori.

Cambra del terrat, fora carrera: galliner

Cambra que ix al terrat del dit alberc: és nova

Hi ha també dos porxos.

Aquesta casa tenia una planta baixa força gran, amb el celler i la botiga. Al primer pis, el menjador, la cuina i tres dormitoris; al segon pis, l'escriptori, dues cambres i el porxo. La botiga i l'escriptori no es degueren fer servir en la vida del fill, Jove encara, ja que no es tornaren a inventariar a la seva mort. A part d'haver canviat de lloc la pastera, que s'havia pujat al porxo del terrat, les coses continuaren gairebé al mateix lloc que en vida d'en Berenguer. A la casa hi havia llibres, objectes de plata i un oratori a la cambra principal. També s'inventarià amb les mobles una esclava russa.

Font: Vinyoles, M^a.Teresa: La vida quotidiana a Barcelona vers 1400. Barcelona Fundació Salvador Vives Casajuana, 1985. pag.63

CASA 7.

Propietat d'en Berenguer Abella, esmolet, situada al carrer de Sant Cugat, a la Vilanova, la documentem l'any 1388 en que la vídua i la filla en feren l'inventari, la casa estava composta de:

Un entrant que era l'obrador, el sostre sobre l'entranç.

Una cambra dalt sobre carrer.

La cuina.

El porxo sobre la cuina.

Una segona cambra dalt sobre carrer.

Veiem la casa no te menjador. Tota la planta baixa i una MENA d'entresol serien pel treball. Disposava de dues úniques cambres, ben insuficients ja que sabem que hi vivia el matrimoni, un esclau i una serventa. No hi consta cap llibre ni cap objecte de decoració.

Font: Vinyoles, M^a.Teresa: La vida quotidiana a Barcelona vers 1400. Barcelona Fundació Salvador Vives Casajuana, 1985. pag.65

A aquest document es pot adjuntar un tall d'una casa artesana.

Activitat 2. Pautes de treball.

-Quina funció tenia i te un notari?

- Abans de treballar els documents cerca el significat de : pastera, celler, esmolet, esclau, porxo.

La lectura atenta del document permet analitzar els dos tipus d'habitatge:

- Quines diferències es troben entre la casa 2 i la casa 7?
- Quina distribució i ús tenia cadascuna?
- Qui habitava? Quin tipus de servei domèstic hi havia?
- Tenien funció exclusivament residencial o també funció econòmica?
- En cas afirmatiu, quina funció econòmica tenien la 2 i la 7?
- Quins animals es troben?
- L'habitatge actual, té similituds amb el d'aquest període?
-

Document 3. L'abastament d'aigua potable

Entre els anys 1347 i 1356 es realitza el primer intent a gran escala per a procurar un abastament d'aigua potable d'acord amb la importància que la ciutat anava adquirint i que consistia en la conducció a Barcelona de les aigües de les mines i fonts de Collserola.

L'aigua conduïda a la ciutat s'utilitza per a les fonts públiques i només en casos molt espacials se'n fan concessions, generalment a persones reials o de l'Església. Per exemple després de la portada d'aigües de Collserola, la reina Elionor demanà una concessió per al seu palau que li fou concedida.(...)

L'any 1351 la Ciutat adquireix els drets sobre la mina de Can Cortès per la quantitat de 90 lliures i tot seguit s'inicien les obres de conducció de les seves aigües a les fonts de la ciutat.

Les conduccions es construeixen mitjançant canonades de ceràmica enterrades, amb els corresponents espiralls i caixes de distribució.

Producte d'aquesta activitat fou l'aparició de les primeres fonts públiques . La de Sant Jaume fou inaugurada l'any 1356 i la de Santa Anna el 1357 que junt

amb la de Fivaller (Plaça de Sant Just) de l'any 13676 i la de Santa Maria del Mar del 1402 constitueixen el conjunt de les primeres fonts aparegudes als carrers de Ciutat Vella, les tres últimes de les quals han persistit fins els nostres dies. Aquí es curios constatar com la font de Sant Just, anomenada font d'en Fivaller, fou construïda adossada a la casa d'en Jaume Fivaller com a recompensa al fet que un dia, caçant per la serralada de Collserola, aquest cavaller descobrí una deu d'aigua que fou conduïda a la ciutat.(...)

Les Rambles representaren durant molt de temps una veritable frontera entre la ciutat i el raval i, encara que la muralla al segle XIV havia envoltat els barris occidentals, passaren uns tres-cents anys abans no s'inicià la dotació d'aigües a aquesta zona de la ciutat, excepció feta de la font del pati de l'Hospital de la Santa Creu, l'aigua de la qual procedia de la que era desviada abans d'entrar a la ciutat, al Portal de l'Angel, cap a Canaletes.

Així, poc a poc, anà creixent tot un sistema de distribució amb totes les instal·lacions subsidiàries com canonades, reposadors, espiralls, torres de nivell, fonts, etc. i a cura de la conservació d'aquest complex hi havia un encarregat o "Mestre de Fonts", del qual tenim notícies des del 1347 i sabem que cobraven per la seva comensal de la clerecia i dels jueus.

CONILLERA I VIVES, PERE : *descobrir el medi urbà.8. L'aigua de Montcada. L'abastament d'aigua de Barcelona. Mil anys d'història.* Barcelona. Ajuntament de Barcelona. Àrea de Salut Pública. 1984

Activitat 3. Pautes de treball

A determinar

Document 4. Trets característics de l'estil arquitectònic del gòtic i del gòtic civil català.v

La consulta de les següents webs permet analitzar com era la planta, els elements de suport, les obertures, els sostres i les teulades dels edificis del període gòtic:

<http://www.bcn.cat/urbanisme/>

<http://www.ravalnet.org/patrimoni>

Ampliar webs

Activitat 4. Pautes de treball.

Després d'haver analitzat l'estructura dels components d'una edificació gòtica esbrina quins d'aquest element perduren a l'Hospital de la Santa Creu.

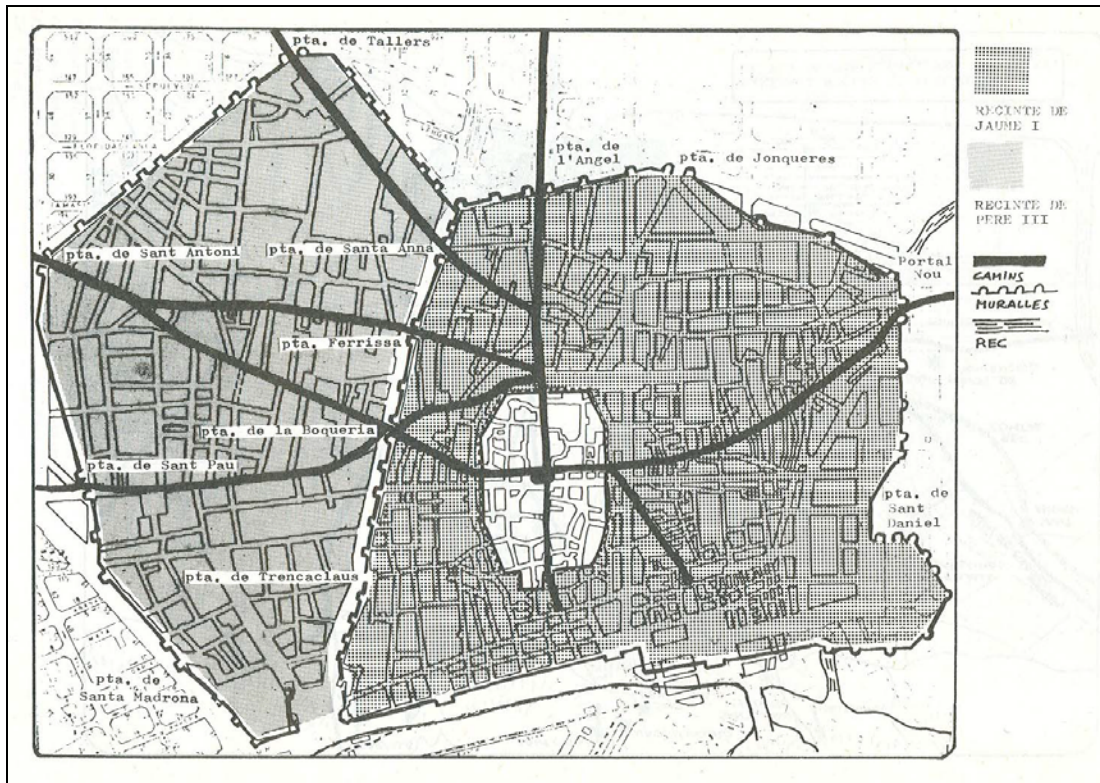
La realització de l'itinerari permet conèixer les característiques del gòtic civil i religiós català. Què el diferencia respecte al gòtic europeu?

ARQUITECTURA I MEDICINA A BARCELONA. 2. La primera concentració hospitalària

2..2. La Barcelona dels segles XIII al XVII

Els plànols definitius es treballarán sobre aquests, però s'han de tractar millor.

Cada plànol portarà un peu explicatiu

Presentació

DOCUMENT 1

Fitxes Sant Llàtzer i Capella Marcús

Activitat 1.Pautes de treball

Document 2

LA MALALTIA

La malaltia normalment no era motiu de marginació, tret de la lepra; els lleprosos vivien en un món a part; eren agrupats fora muralla a partir del segle XII, quan la terrible malaltia, únic mal considerat repulsiu pels ciutadans medievals, es va fer sentir amb gran virulència a tot Europa. Llavors, les autoritats es varen veure en la necessitat d'aïllar els afectats del reste de la comunitat.

Per això es varen fundar hospitals especialitzats fora muralla; a Barcelona , el de Sant Llàtzer(...) Eiximenis recomanava que els qui patien de lepra estiguessin reclusos en un lloc apartat,i que allà on estiguessin treballessi, però sense contacte amb el món exterior (...)

Per a la resta de malalties sembla que no es prenen ni un mínim de mesures higièniques(...). Els malalts que no tenien ningú que en pogués tenir cura, especialment els malalts pobres, eren atesos en els hospitals que durant les darreries de l'Edat Mitjana es generalitzaren arreu del món urbà. Als hospitals s'hi acollien els malalts pobres, els folls, els orfes i pelegrins, però aquests malalts mai no foren marginats de la comunitat(...).

Font: Vinyoles, M^a.Teresa: La vida quotidiana a Barcelona vers 1400. Barcelona Fundació Salvador Vives Casajuana, 1985. Pag 118.

ARQUITECTURA I MEDICINA A BARCELONA. 2. La primera concentració hospitalària	
2.5. Casa de Convalescència	
Adreça física	Carrer del Carme, 47.
Adreça web	
És visitable? ☐ Si ☐ No	Horaris de visita: s'ha d'esbrinar
Descripció històrica i arquitectònica	
Funció original i evolució	La Casa de Convalescència forma part del conjunt hospitalari que es troba en el recinte de l'Hospital de la Santa Creu. La funció d'aquest edifici del segle XVII era permetre que els malalts tinguessin un període de recuperació quan eren donats d'alta abans de tornar a casa seva o viure al carrer. La construcció d'aquest edifici es va dur a terme gràcies a la donació d'un patrici, Pau Ferran, el qual al morir l'any 1649 va llegar 100.000 ducats amb la finalitat de bastir aquesta casa dins el recinte hospitalari. En la distribució de l'edifici, projectat per cinc experts mestres de cases i mestres fusters, es va seguir la moda de l'època, a base d'un pati central claustrat amb dos nivells d'arcuacions molt sòbries i hi van disposar al bell mig una cisterna amb la imatge de Sant Pau en pedra, obra de Lluís Bonifaci. L'element emblemàtic d'un escut amb tres ferradures, - referent al cognom del donant- es troba distribuït en aquest ampli espai. Allò que més abunda, però, són els arambadors de rajoles vidrades de fabricació catalana que al pati repeteixen un dibuix geomètric i a la zona de l'entrada escenes de la vida de Sant Pau. Coronant aquestes ceràmiques hi ha un text que explica a qui es deu l'edifici. L'exterior de l'edifici es senzill. Cal destacar la porta d'entrada i la fornícula a la cantonada del carrer Egipcíaques amb la imatge de Sant Pau
Estil arquitectònic	I Es un dels pocs exemples arquitectònics del pas de l'estil renaixentista a l'estil barroc civil català.
Funció actual	Actualment acull la seu de l'Institut d'Estudis Catalans

<i>Sabies que...</i>	
Sobre medicina...	
Sobre societat....	Seguint el manament cristià de la caritat molts patricis urbans llegaven part dels seus béns a l'església o als hospitals. Aquest fet quedava reflectit d'alguna manera en documents, edificis, etc. En el cas de la Casa de Convalescència tant la presència del cognom- Ferran- en l'escut amb ferradures i les imatges a Sant Pau, nom de pila del donant, fan recordar qui va fer aixecar aquest edifici.
<i>Localització i informació gràfica</i>	
Imatge antiga:	(Fotografia)Actual
Fotografia o gravat . Arxiu Museu Historia Medicina	Fotografia. Arxiu Museu Historia Medicina

ARQUITECTURA I MEDICINA A BARCELONA. 2. La primera concentració hospitalària	
2.4. L' Hospital de la Santa Creu	
Adreça física	Carrer Hospital,56
Adreça web	
És visitable? ☐ Si ☐ No	Horaris de visita: s'ha d'esbrinar
Descripció històrica i arquitectònica	
Funció original i evolució	.La percepció de la pobresa com a font de contagi i la preocupació pel control dels pobres van arrelar a la societat barcelonina des del segle XIV. Aleshores es va produir es pas cap a la creació d'institucions més grans i racionals, conegudes com a hospitals generals i impulsades per les autoritats. El Consell de Cent de Barcelona va liderar a la Corona d'Aragó aquest procés de concentració hospitalària amb la creació, l'any 1401, de l'Hospital General de la Santa Creu, reunint en un de sol tot un seguit de petits hospitals depenent tant del municipi com de l'església. Immediatament s'iniciaren les obres al Raval, aleshores un espai poc habitat ,a d'indret que ocupava l'antic hospital d'en Colom. El nou hospital es va anar eixamplant i transformant al llarg dels tres segles següents. El nou edifici d'estil gòtic constava de quatre ales que envoltaven un pati porticat que va acabar-se el 1417 sota la direcció del mestre Guillem d'Abiell. El segle XVI l'hospital va ser modificat i ampliat. Es va suprimir l'ala meridional i es va construir un altre pati porticat, unit al primer, on es van aixecar dos edificis gòtics i dues escales monumentals construïdes el 1585. D'aquesta part de l'hospital d'estil gòtic només resten les grans naus de les sales per a malalts , visibles si s'entra a la sala general de lectura de la Biblioteca de Catalunya. També resta la petita església gòtica que es troba a mà dreta entrant pel carrer de l'Hospital, es d'una sola nau, amb volta de canó, arcades laterals i dues capelles annexes. Al pòrtic de llevant es troba una casa del segle XV, era l'antic Arxiu de l'Hospital. De gran bellesa es el claustre gòtic- que es troba tocant a la Casa de Convalescència- obra també de Guillem d'Abiell construït el 1477, en resten tres ales de senzills arcs apuntats entre contraforts.
Estil arquitectònic	Diferents estils arquitectònics es troben a l'Hospital de la Santa Creu, resultat de les ampliacions sofertes i de la continuïtat en l'ús hospitalari del recinte fins a principis del segle XX. Destaca, però, l'estil gòtic del conjunt així com las creu barroca del seu claustre.

Funció actual	L'any 1926 l'Ajuntament de Barcelona va comprar l'edifici i va iniciar la seva reconstrucció. Actualment el conjunt es un referent cultural de la ciutat ja que acull la Biblioteca Nacional de Catalunya, l'Escola Massana, les Biblioteques públiques de Sant Pau i de la Santa Creu. i la Reial Acadèmia de Farmàcia
Sabies que...	
Sobre medicina...	
Sobre societat....	La gran extensió que ocupava l'Hospital dona una idea de la seva capacitat que era, en el segle XVI, d'unes 400 a 500 places. L'any 1601 hom dona la xifra de 5000 malalts ingressats. El creixement demogràfic de la ciutat al llarg dels segles XVIII i XIX feu insuficient l'Hospital que havia d'atendre tota mena de malalties. Per aquesta raó van començar a traslladar malalts a d'altres centres. Els leprosos a Sant Llâtzer i, després, a Horta; els malalts crònics a la Casa de Convalescència; els nens expòsits menors de 7 anys estigueren des de 1853 a la Casa de Caritat i els malalts mentals van ser traslladats el 1889 al nou Hospital Mental de la Santa Creu, a Sant Andreu. A finals del segle XIX l'Hospital estava en franca decadència per culpa de l'elevat nombre de malalts a tendre, de la infraestructura antiquada i de la manca de consignacions. Donada aquesta situació es pensà en construir un nou hospital general de la ciutat i l'any 1929 es va inaugurar el nou Hospital de Sant Pau.
Localització i informació gràfica	
Imatge antiga:	(Fotografia)Actual
Fotografia o gravat . Arxiu Museu Historia Medicina	Fotografia. Arxiu Museu Historia Medicina